

HRONIKA

Dr Josip Vidmar

UZ NAŠ TRENUTAK U KULTURI

(autorizovani tekst predavanja održanog na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu 22. aprila 1974. godine)

Tema ovog predavanja je otprilike ono što je tema moje poslednje knjige *Uz naš današnji trenutak*. Ovaj 'trenutak' treba, da kako, definirati. Trenutak je vrlo mala stvar, ali može biti i vrlo velika. Trenutak je sve ono što mi doživljavamo sada, u našoj sadašnjosti, što svet doživljava u sadašnjosti, a to su vrlo važne i za razvoj čoveka kao čoveka ogromne i sudbonosne stvari. Ako hoću da kažem nešto bitno o današnjem trenutku, moram prvo stvoriti neku hijerarhiju u vrednostima o kojima ću govoriti. Tu je, prvo, osnovna orijentacija čovečanstva. Čovek se jednog dana probudi, njegova se svest probudi i on počne da se opredeljuje prema pojedinim vrednostima. To svako radi na svoj način, individualno. Ali u tom individualnom ima i nešto opšte, objektivno. Svi se mi pitamo o osnovnim stvarima ljudskog života, a jedna od tih osnovnih stvari je svakako orijentacija o tome šta je ovaj život, zašto živimo i sl. Nije li ovaj život nesmisao, kao život bilo koje životinje? Po čemu se naš život razlikuje od života drugih živih bića? Odgovoriti na ovo pitanje nijeimalo jednostavno. U istoriji ljudske misli ima mnogo odgovora, jer poznajemo mnogo filozofskih sistema, da i ne govorimo o individualnim odgovorima na to pitanje. Ti se filozofski sistemi mogu reducirati na dva do tri tipa koji su vrlo jasni ako ih svedemo na njihovu osnovnu misao, a to je, rečeno stariim rečima; ima li boga ili ga nema? Ako boga nema, šta je onda ljudski život? Da li čovek živi samo da živi i da umre ili što, u čemu je stvar? Neko odgovori da bog postoji i da čovek mora slušati njegove zakone. Drugi kažu: da boga nema, da postoji samo jedno zbivanje u masama svemirske materije, zbivanje bez kraja i početka, nama na izgled besmisleno. Čovečanstvo je dosad živelo u ubeđenju da bog postoji i to je rado priznavalo jer je od toga imalo utehu da će svaka individua egzistirati i posle smrti, pa makar i u paklu. A ta uteha danas više ne postoji. Moderna nauka, koja je otkrila toliko stvari u mikrokozmosu i naročito u makrokozmosu ne dopušta takvu jednostavnu predstavu o bogu. Bog je nekad živio na nebu, iznad zemlje i upravljao je svime, a čovek je trebalo samo da ga sluša i da mu služi. Danas takvog vladavca nema, kao što nema nikakvog neba iznad zemlje, i mi ne možemo ni zamisliti neko biće koje bi moglo upravljati svim pojavama i svemu životu koji se na raznim nebeskim telima razvija, raste, propada.

Tako je u ljudskom saznanju došlo do jedne čudne promene. Još je Bakunjin govorio: »Ako bog postoji, onda je čovek rob. A ako boga nema, onda je čovek bog« i može da čini sve što želi. Čovek danas oseća da boga nema. Ne kažem da to svako sves-

no zna, ali oseća. No čovek zbog toga ne postaje skoro bog već mizerija, mizerija osuđena da egzistira zato da propadne. On to zna i ipak živi, iako bez smisla. U mnogim glavama današnjeg sveta se to tako dešava. Od ove misli mogu se deducirati mnoge pojave u današnjoj umetnosti, naročito u književnosti, gde je princip apsurdna došao do krajnjih granica. Ja sam kao kritičar uvek bio protiv te književnosti. Ja, naime, ne mogu imati ništa protiv toga da neko ima taj osećaj. Svako ima pravo da kaže sebi: to što ti živiš i to što svet živi je bez smisla. Međutim, samim tim što živi, on tu svoju misao o besmislenosti života negira, dezavuuše. Sigurno je da se može govoriti o besmislu života, ali ja ipak vidim nekakav smisao života. U čemu? Ako pogledam unatrag, u istoriju i praistoriju i još dalje, do pitekanthropusa, pa vidim šta je od toga nastalo za dva do tri miliona godina, vidim čoveka koji se razvio od prokonzula i sve što on može i čini, vidim ogromnan progres. A on sam u sebi nosi neku garanciju da je tih nekoliko miliona godina imalo nekog smisla. U dugoj istoriji ljudskog roda nešto je nastalo. Ta je misao jedna od osnovica moje kritičke misli jer sam ubeđen da, pošto su moral i etika imanentne stvari ljudskog života, da je vrlo važno da u književnosti imamo odraz te imanentne snage. Ta snaga u književnosti ne treba da se javlja tako da određuje: to je dobro, to je zlo, nego tako da imamo osećanje da književnost ipak služi nečemu ljudskom, a to nešto je taj veliki instinkt koji nas je od pračoveka do danas vodio i doveo do ovoga što jesmo, i koji će nas voditi i dalje. Književnost i umetnost treba da služe, u diskretnom smislu, tom velikom instinktu.

Mislím da je danas, na žalost, u svim umetnostima ojačala ideja larpurlartizma, koja je istorijska kategorija i koja u sebi nosi neko opravdanje. Svaka umetnost je danas ubeđena da mora da služi sama sebi, da je sama sebi smisao. A ja mislim da to nije. Ja mislim da je umetnost odvajkada služila nečemu ljudskom i da mu i danas mora služiti. Ne, naravno, u onom ograničenom smislu kako govore razne religije i kako je govorila, na primer, sovjetska ždanovština. Ne, nego sva umetnost treba da služi ljudskom životu, onoj velikoj progresiji o kojoj sam govorio, kojoj ona pomaže da ide dalje, ne znamo kuda ali osećamo da treba da ide dalje i treba da učinimo sve da svet i čovek zaista nastave svoj put. To je jedan od bitnih kriterija u ime kojih sam ja kritikovao mnoge stvari. Svakako, nižih literarnih i svakojakih artističkih kriterija ima pored ovoga bezbroj. Svaka umetnost ima i svoje parcijalne, zanatske zakone koje jedan umetnik treba da savlađuje. Na primer, ako neko napiše par rečenica i da tome naslov *Sonet*, ja kažem: »To nije sonet, sonet izgleda drukčije.« Ako neko napiše neki dijalog i kaže da je to drama, ja kažem »To, na žalost, nije drama, drama je to i to.« Dakle, pored tih kriterija koji su manje važni, svakako je osnovni kriterij služba onome velikom instinktu kom je posvećen sav moj rad, a mislim da je on u isto vreme jedan od osnovnih principa oko kojeg se odmotava kulturni život čovečanstva uopšte. Mislím da oko tih stvari u svetu mnogo šta nije razjašnjeno i zato i crkva može od umetnosti da traži svoje. S druge strane, i neke državne formacije traže od književnosti i umetnosti da služe direktno dnevnoj politici što, dakako, nema smisla.

Ovde moram da skrenem vašu pažnju na drugu, veoma važnu stvar koja je u vezi sa tim zahtevima, a to je stvar velikih transformacija koje se u današnje vreme događaju u svetu. Nema nikakve sumnje da je danas u svetu, uprkos svemu što se može navoditi protiv toga, u usponu socijalizam. Ako pogledate pola veka ili 60 godina unazad, videćete da je tada stvorena tek prva socijalistička država, a danas socijalističkih država ima sigurno za pola sveta, naročito ako razmimo u obzir i Kinu. A zbog postojanja tih novih socijalističkih država, zbog

postojanja njihove ideologije u svetu promene idu dalje. A idu i na drugi način. Vi znate da su u svetu kolonije skoro sasvim nestale. To je jedna velika stvar. Danas imate moderni kolonijalizam, neokolonijalizam itd. To je forma borbe kapitala za opstanak. Ona će još trajati, još će svet stradati, još će biti žrtava, a ipak socijalizam prodire, širi se i zauzima svoje mesto u svetu. A to njegovo mesto nije sasvim nevažno. Mislím čak da je vrlo važno. Mislím da je socijalizam jedna nova forma egzistencije čovečanstva, forma u kojoj će čovek sebi stvoriti drukčiji život na ovoj planeti, pravedniji i čestitiji i za svakog pojedinca dostojanstveniji. Ako socijalizam to postigne, onda je on stvarno nastavak one velike progresije koja ide kroz milione godina i o kojoj sam već govorio, onda on danas predstavlja, verovatno, jedini sigurni nastavak toga velikog procesa koji vodi dalje i koji će svet dovesti, iako ne znamo kuda, ipak sigurno ka boljoj i lepšoj i, rekao bih, višoj egzistenciji. I zbog toga ja mislim da zahtevi socijalističkih zemalja koje od umetnosti traže da toj misli služi direktno i ako nisu pravedni i misli u skladu sa prirodom umetnosti, ipak imaju u sebi neko, pa makar i neprihvatljivo, objašnjenje.

Ja ne kažem da je danas ma koji socijalizam onaj pravi. To ne kažem. Ali, socijalizam jeste jedina snaga koja danas može svet dalje da vodi. U to sam ubeđen i mislim da to treba uzimati u obzir kod svoje orijentacije. Svaki čovek koji danas živi mora se opredeliti za socijalizam ili antisocijalizam, i to na neki način koji će biti uviđan i koji će ljudima i socijalizmu priznati ono što je za njega karakteristično i što on u razviku sveta i ljudskog bića znači, i značice sve više.

U vezi s tim, govorio bih vam o jednom svom kriterijumu koji upotrebljavam i izvodim u svojoj kritici naše misli. To je ovo: naša misao mora da se opredeli prema socijalizmu. A ono što me čudi i što mi ne dâ mira i izaziva u meni neko negodovanje i neprijazan odnos prema mladom svetu kod nas jeste to da taj mladi svet više voli da se bavi, na primer, Hegelom ili čak Platonom, ili, na primer, Hajdegerom i svim egzistencijalistima, a neće i nikako ne voli da se zaista upozna sa socijalizmom, premda je taj socijalizam — ne govorim više samo o perspektivama nego i o prošlosti — ipak u 150 godina preokrenuo sudbinu pola ljudskog roda na našoj planeti. Preokrenuo — ne kažem uvek u momentu na bolje, nego katkad i na gore. A ipak, on tu stvara veliki preokret i spada u suštinska istorijska i politička pitanja naše planete. Zbog toga mislim da treba da se svi mi upoznajemo sa ovom ideologijom i da umemo da je cenimo u smislu onoga što ona za nas znači.

Ja sam nekada govorio i direktno o nekim rezultatima socijalizma u ljudskom biću kao takvom. O tome je vrlo interesantno pisao, neki od vas možda to i poznaju, Oskar Vajld. On je napisao esej *Ljudska duša u socijalizmu*, u kome je razvio za njegovo vreme neverovatno lucidne ideje o tome šta će socijalizam, po njegovom mišljenju, značiti za razvoj ljudske ličnosti, a taj razvoj je njemu kao individualisti važniji od razvoja društva.

Najzad, potrebno je da progovorim o tome kako je ova velika promena, preorijentacija u filozofiji i politici sveta, mela u ljudski život mnogo nemira, mnogo nesigurnosti i, rekao bih, mnogo nespokojsstva. Taj nespokoj i nemir u ljudskim bićima odražava se, svakako, u sadašnjoj umetnosti i književnosti. Premda ima dosta neugodnih i neprihvatljivih ekstrema, ipak u celom tom zbivanju ima nekog opravdanja, mada to još nije dosta za njegovu konačnu afirmaciju. Uzmite književnost, pa ćete videti da se sadašnja moderna, ili avangardistična književnost bazira na nekim filozofskim tezama, na primer, da je život apsurdan, da život nema smisla itd. A svaka konačna istina o ljudskom životu unosi u književnost samo štetu, primitivizira je. Uzmite, na primer, srednji vek. Religiozna ideja koja je tada vladala počela je da stvara samo

shematična i alegorična dela, naročito drame. Uzmite za primer samo jednog *Everyman-a*. On je alegoričan, a ako gledate sadašnja književnost, naročito avangardističku, ona je skoro sva isključivo alegorična. Alegoričan je i prvi klasik, začetnik te književnosti, Franc Kafka, a još je očiglednije, na primer, Leonid Andrejev u svojim dramama kao što su *Zivot čoveka*, *Anatema* i slično. Sva ta alegorična književnost, doneta u evropsku književnost iz renesanse, a i od Grka dosta je primitivna i umetnički ne naročito bogata nego jednostavna i, može se reći, dosta neinteresantna. Zbog toga sam se često borio protiv takve književnosti, a i protiv slikarstva koje je jedno vreme operisalo simbolima, apstrakcijama i sličnim. Mislim da je to, taj nemir, osnovni, metafizički nemir uneo u svet i umetnost jedno zbivanje koje je teško prihvatljivo i koje znači opadanje i minus za književnost i za svu umetnost.

Skoro sve što se danas zbiva u svetu umetnosti srazmerno je skromno i malo interesantno, a sve to dolazi od propadanja one osnovne sigurnosti čovečanstva, sigurnosti koju je imalo u svojoj veri u božju. Nemački književni istoričar Hugo Fridrih je, govoreći o modernoj hermetičkoj poeziji, zapisao da sva ta poezija koja počinje tamo od Remboa nije ništa drugo nego neka gnojna tvorevina na telu čovečanstva koja nastaje zbog umiranja hrišćanske religije. Ta je njegova rečenica, doduše, dosta enigmatična, a ja je razumem tako kao što sam dosad govorio.

Zbog svega toga ja sam se borio protiv tih previše ekstremnih stvari, borio sam se protiv ideološki previše obojene umetnosti, protiv eksperimentisanja po svaku cenu i, dakako, borio sam se protiv direktne službe umetnosti u korist kakve god ideologije: hrišćanske ili marksističke, u suštini je to svejedno. Sudbina mi je bila takva da sam u životu imao vrlo mnogo polemika. Neki me zbog toga osuđuju i kažu da to nije previše pametan posao, ali ja mislim da treba na bilo koji način služiti onoj ideji, o kojoj mislim da se svet za nju bori instinktivno, iz veka u vek, mada se neki za nju bore i svesno, sa punim saznanjem. Za nju se bori i socijalizam, i nauka i sav naš istinski život, život ovog našeg trenutka. Jer trenutak u kome živimo ne smemo sagledati u svemu tome što danas postoji, hoda po cesti, više, pokazuje se. Ne. Suština ovog momenta je taj dublji problem oko koga se zaista stvara, rekao bih, ponovo stvara i preobražava sudbina sveta i lik budućeg čoveka, o kome mislim da svi razmišljamo, o kome svi sanjamo i koga instinktivno nosimo u sebi, ako ne drukčije a ono tako da neke stvari, koje nisu u skladu sa njegovim likom, osećam kao svoju krivicu. To svakako treba uzimati u obzir kod razmatranja današnjeg trenutka.

Naš specifični, naš jugoslovenski trenutak opredelio bih vrlo kratko, ovim: mi živimo u socijalizmu, hoćemo da živimo u socijalizmu, hoćemo da on bude što bolji, što pravedniji i da u svemu bude što više podređen onoj velikoj slutnji čovečanstva o kojoj sam govorio i ka kojoj on, znao ili ne, vodi. A mi moramo da mu pomognemo na tom putu. I zbog toga sva naša umetnost, naročito književnost, treba da tretira taj naš život, a ne apstrakcije ljudskog života. Mnogo je interesantniji naš ovdašnji, konkretni život. O njemu treba raspravljati i u njemu treba pokazati mane i mogućnosti daljeg razvitka. Tako će književnost biti ono što treba da bude, a to je svest i savest ljudskog roda, i to svest u najširem smislu. Svest jeste i u doživljavanju drugog bića, u opisivanju ljubavi, u opisivanju nekih poriva u čoveku. A sa druge strane, savest u tom smislu da jedina imanenatna moralna zapovest čoveku jeste služba onom velikom instinktu koji ide iz pradavnih vremena do danas i vodi dalje, a kojemu pokušava služiti i na početku spomenuta moja knjiga o našem današnjem trenutku.

Pripremio Jaroslav Turčan

KNJIŽEVNO SAVETOVANJE JUGOSLOVENSkih SLOVAKA

21. aprila u Novom Sadu održano je književno savetovanje jugoslovenskih Slovačka. Ovaj, već tradicionalni, susret književnih i kulturnih radnika koji stvaraju na slovačkom jeziku bio je veoma bogat i sadržajan.

Od posebnog značaja bio je referat o stvaralaštvu u dvadeset petom godištu časopisa za kulturu i umetnost na slovačkom jeziku *Novi život* (5 brojeva iz 1973. godine). Samuel Čeman posebno je istakao nedostatak marksističke kritike i marksističkog pristupa u stvaralaštvu jugoslovenskih Slovačka, što je rezultiralo prodorom nekih elemenata »crnog talasa« i na stranice *Novog života*. Ukazao je takođe i na vrednosti priloga novih stvaralaca u oblasti poezije i proze, ali i na nedostatak književnih kritičara Slovačka. Po mišljenju autora referata, neophodno je da se ubuduće u ovom časopisu pojavljuju i prilozima iz oblasti društvenih, ali i egzaktnih nauka.

O referatu književnog istoričara i kulturnog i javnog radnika dr Jana Kmeča (»O našoj književnoj prošlosti danas«) vredi kazati da je to marksistički pristup književnoj prošlosti jugoslovenskih Slovačka, što je nesumnjivo nov kvalitet. Naime, u objašnjavanju književnog stvaralaštva jugoslovenskih Slovačka u prošlosti autor polazi od materijalne osnove života Slovačka na ovom tlu da bi objasnio književnost kao vid idejne nadgradnje društva. Posebno je istaknut i značaj progressa kao kategorije koja omogućava marksističko vrednovanje književnosti.

U referatu »Ishodišta poezije jugoslovenskih Slovačka«, Mihailo Harpanj analizira poeziju najpoznatijih slovačkih pesnika posleratnog perioda. Posebnu pažnju obratio je na duboku emotivnu povezanost sa zavičajem, koji je prisutan i poeziji više slovačkih pesnika.

U diskusiji bilo je govora o nekim tezama iz iznetih referata. Tako se govorilo o elementima »crnog talasa« u *Novom životu*, o mogućnostima objavljivanja tekstova koji tretiraju društvenu problematiku u ovom časopisu, a bilo je govora i o nekim teškoćama sa kojima se susreće *Novi život*.

U okviru rubrike »Književna tribina« prikazana je knjiga poezije Danijela Piksiadesa *Vlny kotvy vlhy (Talasi sidra talasi)*. Pesme koje su ušle u ovu zbirku pripadaju, prema rečima pesnika Mihaila Babinke, najreprezentativnijim i najkvalitetnijim koje je Piksiades dosad napisao.

Na kraju savetovanja dodeljena je i nagrada za najbolje književno delo objavljeno u *Novom životu* tokom 1973. godine. Nagradu je dobio Pavel Mučaji za ciklus pesama pod nazivom *Človek (Čovek)*.

Ovogodišnje književno savetovanje jugoslovenskih Slovačka pokazalo je da slovačka književnost raspolaže zrelim i formiranim stvaralocima, kako u oblasti proze, tako i u oblasti poezije. U ovim oblastima je i najveći priliv novih stvaralačkih snaga. Međutim, oseća se nedostatak marksistički orijentisanih književnih kritičara što predstavlja problem i u stvaralaštvu drugih sredina kod nas. Čini se, stoga, da bi bilo neophodno obezbediti kadrove koji bi se, polazeći od marksističke ideologije, kompetentno i naučno bavili književnom kritikom. Smatramo da bi se ovde posebno morale založiti katedre za književnost naših univerziteta.

Jaroslav Turčan

LIKOVNI NOTES

Izložbe u Salonu Tribine mladih u Novom Sadu, mart – april, 1974.

TAPISERIJE GLIGORIJA ĐURAGIĆA

Tapiserije mladog slikara Gligorija Đuragića predstavljaju prijatno iznenađenje koje se ogleda podjednako u usmerenosti in-

jugoslovensko dramsko pozorište, beograd
b. nušić: »mister dolar«

makedonski narodni teatar, skopje
ž. čingo—b. stavrev: »zid, voda«

hrvatsko narodno kazalište, zagreb
m. krleža: »put u raj«

teresanja i istraživanju novih mogućnosti plastičnog izražavanja u ovoj likovnoj disciplini. Devet izloženih radova pod zajedničkim nazivom *Objekti* u potpunosti dočaravaju njegovu likovnu znatizeljnu i kvalitet postignute realizacije.

Predstavljene tapiserije-oblici rađene su u uspešnoj kombinaciji nekoliko različitih materijala i tehnikom klasičnog, narodnog tkanja. Reč je o već poznatim prostornim tapiserijama odnosno, izvođenju trodimenzionalnih tkanih oblika koji zadovoljavaju delimičnu ili punu prostornost. Puna prostorna egzistencija postiže se najčešće reljefnim rešavanjem površina čija je zavisnost od zidova svedena na najmanju meru. Sa druge strane, većina radova je samo relativno oslobođena zavisnosti od zidne površine i to najpre vizuelnim utiskom proisteklim iz vešto ostvarenih ritmičnih smenjivanja reljefnih efekata. Postojanje tih reljefno rađenih slojeva od kojih svaki poseduje nešto drukčiju strukturu (i to najčešće kao posledicu upotrebljenog materijala) kao i snažnim potenciranjem grube fakture čiji je uzrok sama tehnika tkanja, čini ove radove veoma sugestivnim i pored njihovog nešto oporog utiska.

U realizaciji svojih likovnih htenja, Đuragić oslanja se prevashodno na veštinu tkanja tradicionalnih pokrovaca koji su i ne-

posredni podsticaji stvaranja. Međutim, posle značajnih pikturnalnih intervencija, on im daje sasvim drukčiju kvalifikaciju i to najpre elementom likovnog doživljaja. Bez obzira koliko ove tapiserije pokazuju sličnosti sa, recimo, tapiserijama Jagode Buić, one ipak svojom smelošću koncipiranja i znalackim izvođenjem (zahvaljujući narodnim tkaljama iz Kovilja) predstavljaju značajan umetnički napor.

SLIKE NIKOLE KLISIĆA

Beogradski slikar Nikola Klisić ostvaruje upečatljiv svet odnosa čistih boja i oblika blage asocijativne vrednosti. Polazeći od principa da slici treba prići sa već gotovom svešću o njoj samoj i obliku dati značenje drukčije nego što ga ima u prirodi, ovaj slikar realizuje prividno statičnu kompoziciju tačno određenih spoljašnjih spojeva. Ta prividnost o zaustavljenoj celini ima još jedno, važnije značenje: kinetičko tumačenje volumena oblika shvaćenog, ne kao izvesnog prostornog pojma, već specifične jedinice mere, više vizuelno sugerirane dinamičnosti nego njene pune likovne realizacije. Ova neobična likovna celina prividne neusaglašenosti onoga što, u svom plastičnom smislu, jeste i onoga što svojim vizuelnim momentom izaziva predstavlja i neophodnu varljivost ove likovne igre.

Nikola Klisić gradi kompoziciju polazeći samo od dva momenta primarne likovnosti shvaćenih u njihovom osnovnom značenju, nikako naknadnih vrednovanja vulgarnih asocijacija ili nebitne konkretizacije, a to su luminiscentna boja i oblici slobodnog značenja. Razrađujući unapred stvorenu strategiju, znači, služeći se racionalnim metodom rešavanja, pre svega, površine kvadrata, slikar pokazuje izvesnu bliskost sa nešto ranijim iskustvima (na primer, Fernana Lezea) što ima važnost samo kao »napajanje na uvek svežem izvoru«.

Suprotno utiskari aranžiranja, Klisić ostvaruje onu neophodnu poetiku nepredvidljivog: oblik prema obliku stoji u odnosu relativne uzajamnosti (zavisnosti) ali i pune autonomnosti imajući uvek mogućnost da napravi neočekivani obrt. Uslovno uzevši, boja je u svom osnovnom tumačenju nezavisna, čak neutralna, ali i bez one tradicionalne funkcionalnosti dočaravanja bilo značenja konkretizacije oblika bilo nepotrebnog sugerisanja prostora. Ako bi se tražio prostor to bi pre bila određena prostornost proistekla iz optičkih spojeva i rastakanja jedne kinetičke mogućnosti koja, bar u ovom slikarstvu, ne mora da bude jedina svrha.

SLIKE LJILJANE BURSAC

Ljiljana Bursac, slikar iz Beograda, pripada generaciji umetnika koji se suprotstavljaju tradicionalnom značenju slike razrađujući jednu posebnu, aktivnu likovnu strategiju metodom konkretnih eksperimenata koji dobijaju svoj pravi smisao u ostvarenoj monumentalnosti kompozicije gde elementat skulpturalnog ima značenje posebne funkcionalnosti. Osnovno interesovanje mladog umetnika ogleda se u nizu slika neobičnog naziva *Ljud* koje predstavljaju uvek aktuelne teme čovekovog otuđenja.

Slikarstvo Ljiljane Bursac nosi naglašenu nameru insistiranja na posebnoj aktivnosti posmatrača. Ostvareni spojevi samo nekoliko oblika čvrste unutrašnje povezanosti i specifične logike uzajamnih traženja

jedne homogene arhitektonike, koja se odražava punom snagom i na fasadi slike, imaju vrednost iniciranja aktivnosti publike prema ovim, ni u kom slučaju samo vizuelnim, odnosima. Prividna statičnost ostvarenog jedinstva oblika posledica je potrebe jedne određene vrste optičke varke — protivrečnosti koja nesumnjivo uslovljava istraživanje same suštine pokreta, a ne samo konstataciju očigledne, prilično uzdržane, kinetike ritmova.

Čvrsta unutrašnja konstruktivnost (koja nije automatska posledica lako prihvatljive spoljašnje iluzije čvrstine) ostvarena je logičkim spojem površina određenog značaja i samih oblika bogate asocijativne vrednosti koji su potencirani strukturalnom uravnoteženosti. Ovakva likovna strategija, koja ima i sasvim adekvatnu razradu, daje ovim slikama vrednost ubedljive egzistencije. Zanimljivo je da boja samo delimično, skoro neobavezno (u pitanju je osećanje likovnog takta), ima vrednost tumačenja oblika koje je relativno suprotno nameri konkretizovanja i uobičajene potrebe definisanja određene forme, što, u stvari, predstavlja njenu nekolorističku funkciju. To posebno značenje boje (njena valerska egzistencijalnost ovde je skoro nevažna) pored značenja fiksiranja oblika, može se prihvatiti i kao elementat »vezivnog« karaktera koji omogućava kompleksniju vrednost materijalizovanih površina u značenju sazidanih formi logičnog ritma i jasne funkcije.

CRTEŽI DOBO TIHAMERA

Odlučivši da publici predstavi samo šesnaest crteža, Dobo Tihamer morao je da sprovede vrlo strogu selekciju koja se odrazilila i na sam karakter izložbe u smislu, uopšteno gledajući, postojanja dve grupe radova. Prvu seriju (polovina izloženih crteža) čine radovi koji predstavljaju apstraktnu igru linija koje se otimaju iz vlasti crtačke ruke. Stiće se utisak kao da od trenutka dodira pera i hartije linije kreću i neki svoj svet igre pokoravajući se sopstvenim zakonima kretanja i formiranja onih vidljivih putanja čiji pravi smisao i značenje ostaje nedostupno racionalnom praćenju i tumačenju, podjednako publike i samog autora (*Crteži I, II, III*).

Drugu grupu crteža predstavlja pedantno sproveden metod istraživanja suštine značenja nečega što bi se uslovno uzevši moglo nazvati vidljivom armaturom crteža. To predstavljanje suštine konstrukcije oblika uslovljava je i sasvim drukčiju funkciju linije koja zaseca i odbačuje omotač oblika (bilo kog značenja) otkrivajući njegov pravi unutrašnji izgled i značenje. Linija je ovde precizna i sračunato vođena poput hirurškog zahvata odgovarajući u potpunosti svojoj nameni. Ostvareni odnosi površina i oblika imaju jasno vizuelno značenje u većini ovih crteža (*Smrt kornjače*), ali se javljaju i radovi naglašene poetske asocijativnosti (*Tisin cvet*, *Jesenja svila*).

Dobo Tihamer je crtač koji liniju koristi u više značenja, pre svega, kao konstruktivno ali i posve slobodno likovno sredstvo za nesmetanu igru njih samih. Odlučujući se za crtež kao samostalnu, nezavisnu likovnu disciplinu, umetnik se podvrgava naglašenju samodisciplini stišavajući svoj temperament i potčinjavajući se potrebi poštovanja zakonitosti same prirode crteža.

Miloš Arsić

FORMIRAN IZDAVAČKI SAVET »POLJA«

Na predlog osnivača časopisa, Pokrajinske konferencije Saveza omladine Vojvodine, formiran je Izdavački savet časopisa za kulturu, umetnost i društvena pitanja *Polja*. Izdavački savet sačinjavaju sledeći drugovi i drugarice: dr Jože Pogačnik, vanredni profesor Filozofskog fakulteta u Novom Sadu; dr Sergej Flere, docent Pravnog fakulteta u Novom Sadu; mr Mihailo Harpanj, asistent Filozofskog fakulteta u Novom Sadu; Lazar Elhart, član Sekretarijata PK SOV; Branislav Panić, član Opštinskog veća Saveza sindikata; Radmila Gikić, sekretar redakcije *Polja* i Jaroslav Turčan, glavni i odgovorni urednik *Polja*.

Prvi sastanak Izdavačkog saveta *Polja* održan je 24. aprila ove godine. Za predsednika Izdavačkog saveta izabran je mr Mihailo Harpanj, asistent Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Na istom sastanku usvojena je i Programaska orijentacija časopisa *Polja*.

Redakcija

PROGRAMSKA ORIJENTACIJA »POLJA«

Polja su časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja i kao takva će delovati na osnovama PROGRAMSKE ORIJENTACIJE i statuta Tribine mladih i na temelju svoje definisanosti kao časopisa.

Osnovna orijentacija *Polja* zasnovana je na Programu SKJ i akcionom programu društveno-političke organizacije mladih, što podrazumeva jasnu idejnu i klasnu opredeljenost i društvenu akciju.

Kao časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja, *Polja* prate i afirmišu stvaralačku marksističku misao i samoupravnu socijalističku praksu, posebno u oblasti kulture i stvaralaštva i podstiču, posebno kod mladih ljudi, teorijski rad zasnovan na marksističkoj ideologiji, stvaralačku kritiku i kulturno i umetničko stvaralaštvo u Vojvodini i u Jugoslaviji. Posebnu obavezu časopis ima u razvijanju ravnopravnosti i bratstva i jedinstva svih naroda i narodnosti i s tim u vezi i ostvarivanje doticaja i prožimanje svih jugoslovenskih kulturnih sredina, sa posebno naglašenom brigom za stvaralaštvo koje se iskazuje na jezicima narodnosti Vojvodine i Jugoslavije.

Polja su savremeni časopis koji prati sva vredna dostignuća teorije kulture i umetnosti i umetničkog čina u zemlji i u svetu.

Posebnu pažnju časopis će posvetiti negovanju književne kritike zasnovane na estetici koja proističe iz marksističke teorije sa ciljem da se odredi društvena uslovljenost i funkcionalnost umetničkog dela.

Stranice *Polja*, u skladu sa svojom bogatom tradicijom, otvorene su za celokupno bogatstvo različitih umetničkih afiniteta, ali ne u smislu vrednosne neutralnosti niti u smislu isključivosti.

Kao omladinski časopis, *Polja* će biti prevashodno okrenuta mladoj generaciji stvaralaca i čitalaca u nastojanju da zadovolji ukuse mlade čitalačke publike ali i da utiče na njih i da pruži šansu, podršku i afirmišu sve one koji žele da kreativno saraduju.

»polja« — časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja

uređuju dr sergej flere, dr momčilo grubač, jovan zivlak, julijan tamaš, zorica stojanović, sava mučibabić i jaroslav turčan (glavni i odgovorni urednik) / tehnički urednik cvetan dimovski / sekretar radmila gikić / članovi izdavačkog saveta: mr mihailo harpanj (predsednik), dr jože pogačnik, dr sergej flere, lazar elhart, branislav panić, radmila gikić i jaroslav turčan / izdaje tribina mladih, novi sad, katolička porta 5, telefon 43-196 / rukopise slati na adresu: redakcija »polja«, novi sad, poštanski fah 190 / godišnja pretplata 30 dinara, za inostranstvo dvostruko / žiro-račun 65700-603-997 kod novosadske banke u novom sadu / lektor mirjana stefanović / korektor raša perić / meter miroslav pešić / štampa »prosveta«, novi sad, stevana sremca. 13.

na osnovu mišljenja pokrajinskog sekretarijata za nauku, obrazovanje i kulturu broj 413-152/73 časopis je oslobođen poreza na promet proizvoda i usluga.